

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

Кафедра автоматики та робототехнічних систем ім. акад. І.І. Мартиненка

ЗАТВЕРДЖЕНО

ННІ енергетики, автоматики і енергозбереження

«02» __ 06 __ 2025 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

***Інтелектуалізація систем автоматизації сучасних об'єктів аграрного
спрямування***

Галузь знань G Інженерія, виробництво та будівництво

Спеціальність G7 Автоматизація, комп'ютерно-інтегровані технології та
робототехніка

ОНП Автоматизація та комп'ютерно-інтегровані технології

ННІ енергетики, автоматики і енергозбереження

Розробник: к.т.н., доцент Дудник А.О., к.т.н. Якименко І.Ю.

(посада, науковий ступінь, вчене звання)

Київ – 2025 р.

Опис навчальної дисципліни
«Інтелектуалізація систем автоматизації сучасних об'єктів аграрного спрямування»

Дисципліна «Інтелектуалізація систем автоматизації сучасних об'єктів аграрного спрямування» спрямована на формування знань і навичок, необхідних для впровадження інтелектуальних технологій в аграрному секторі. Особлива увага приділяється вивченню нейронних мереж як одного з ключових інструментів штучного інтелекту, що дозволяє ефективно вирішувати завдання прогнозування, класифікації, управління та оптимізації в автоматизованих агросистемах. У межах курсу студенти ознайомлюються з принципами побудови, навчання та застосування нейромережових моделей для підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва, що включає аналіз великих масивів даних, моніторинг стану культур, автоматизоване управління технікою та іншими об'єктами аграрного призначення.

Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь		
Галузь знань	G Інженерія, виробництво та будівництво	
Спеціальність	G7 Автоматизація, комп'ютерно-інтегровані технології та робототехніка	
Освітня програма	Автоматизація та комп'ютерно-інтегровані технології	
Освітній ступінь	Доктор філософії (PhD)	
Характеристика навчальної дисципліни		
Вид	Обов'язкова / вибіркова	
Загальна кількість годин	210	
Кількість кредитів ECTS	7	
Кількість змістових модулів	2	
Курсовий проект (робота) (за наявності)	-	
Форма контролю	Екзамен	
Показники навчальної дисципліни для денної та заочної форм здобуття вищої освіти		
	Денна (вечірня) форма здобуття вищої освіти	Заочна форма здобуття вищої освіти
Курс (рік підготовки)	2	2
Семестр	3	3
Лекційні заняття	15 год.	8 год.
Практичні, семінарські заняття	год.	год.
Лабораторні заняття	60 год.	24 год.
Самостійна робота	135 год.	178 год.
Індивідуальні завдання	год.	год.
Кількість тижневих аудиторних годин	5	8

1. Мета, завдання, компетентності та програмні результати навчальної дисципліни

Мета – вивчення теоретичних засад інтелектуальних систем, котрі застосовуються при керуванні та автоматизації об'єктів аграрного напрямку, що дасть змогу у спеціалізованих програмних середовищах синтезувати відповідні моделі технологічних процесів (об'єктів), із використанням яких розробити та реалізувати ефективні алгоритми керування ними.

Завдання:

- ефективно засвоїти комплекс спеціальних дисциплін – теорія автоматичного керування, автоматизація технологічних процесів, автоматизовані системи керування, моделювання і оптимізація систем керування, проектування систем автоматики тощо;
- застосовувати набуті знання при виконанні дисертаційного дослідження;
- по завершенню навчання набуті знання із інтелектуальних підходів моделювання та керування дадуть змогу аспіранту ефективно вирішувати практичні задачі інтелектуалізації систем автоматизації сучасних об'єктів аграрного спрямування.

Набуття компетентностей:

інтегральна компетентність (ІК):

Здатність продукувати нові ідеї, розв'язувати комплексні проблеми професійної та/або дослідницько-інноваційної діяльності у сфері автоматизації та комп'ютерно-інтегрованих технологій, застосовувати методологію наукової та педагогічної діяльності, а також проводити власне наукове дослідження, результати якого мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення.

загальні компетентності (ЗК):

ЗК1. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ЗК2. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК4. Здатність розв'язувати комплексні проблеми у сфері автоматизації, комп'ютерно-інтегрованих технологій, робототехніки та з дотичних до міждисциплінарних напрямів на основі системного наукового світогляду та загального культурного кругозору із дотриманням принципів професійної етики та академічної доброчесності.

спеціальні (фахові) компетентності (СК):

СК3. Здатність застосовувати сучасні методи дослідження, синтезу, проектування систем автоматизації, комп'ютерно-інтегрованих технологій та робототехнічних систем, їх програмних та апаратних компонентів, спеціалізоване програмне забезпечення у науковій та викладацькій діяльності.

СК4. Здатність ініціювати, розробляти і реалізовувати комплексні інноваційні проекти в галузі автоматизації, комп'ютерно-інтегрованих технологій, робототехніки та міждисциплінарні проекти у суміжних галузях, проявляти лідерство під час їх реалізації.

Програмні результати навчання (ПРН):

ПРН1. Мати передові концептуальні та методологічні знання з автоматизації, комп'ютерно-інтегрованих технологій, робототехніки та з дотичних міждисциплінарних напрямів, розуміти методологію наукових досліджень. Уміти

застосовувати їх у власних дослідженнях, скерованих на отримання нових знань та/або здійснення інновацій, та у викладацькій практиці.

ПРН3. Розробляти та досліджувати концептуальні, математичні і комп'ютерні моделі об'єктів і процесів автоматизації, ефективно використовувати їх для отримання нових знань та/або створення інноваційних розробок у сфері автоматизації, комп'ютерно-інтегрованих технологій та робототехніки та дотичних міждисциплінарних напрямках.

ПРН4. Планувати і виконувати експериментальні та/або теоретичні дослідження систем автоматизації, комп'ютерно-інтегрованих комплексів, робототехнічних систем та їх складових з використанням сучасних методів дослідження, технічних та програмних засобів та з дотриманням норм академічної і професійної етики. Формулювати і перевіряти гіпотези; використовувати для обґрунтування висновків результати теоретичного аналізу, експериментальних досліджень і математичного та/або комп'ютерного моделювання, наявні літературні дані.

ПРН5. Розробляти та реалізовувати наукові та/або інноваційні інженерні проекти в галузі автоматизації, комп'ютерно-інтегрованих технологій та робототехніки, які дають змогу переосмислити наявне та створити нове цілісне знання та/або професійну практику з врахуванням економічних, правових, соціальних та екологічних аспектів. Забезпечувати захист інтелектуальної власності.

ПРН6. Розробляти і застосовувати сучасні методи аналізу, синтезу, проектування та дослідження систем автоматизації, комп'ютерно-інтегрованих технологій, їх програмних та апаратних компонентів.

2. Програма та структура навчальної дисципліни для:

- повного терміну денної (вечірньої) форми здобуття вищої освіти;
- повного терміну заочної форми здобуття вищої освіти.

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин													
	денна форма							заочна форма						
	тижні	усього	у тому числі					усього	у тому числі					
			л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	
Змістовий модуль 1.														
Тема 1. Інтелектуалізація систем автоматизації як метод підвищення енергоефективності виробництва. Характеристики та основні властивості нейронних мереж		11	1				10	8					8	
Тема 2. Навчання та перенавчання нейронних мереж.		14	2		12		15	28	2		6		20	
Тема 3. Персептрони. Алгоритми навчання й використання гібридних мереж.		1	1				10	20					20	
Тема 4. Аналіз даних.		14	2		12		15	28	2		6		20	
Тема 5. Нейронні мережі в системах управління		1	1				15	20					20	
Разом за змістовим модулем 1	96		7		24		65	104	4		12		88	
Змістовий модуль 2.														
Тема 1. Властивості мереж Петрі і задачі їхнього аналізу. Класифікація нечітких мереж Петрі		2	2				10	10					10	
Тема 2. Генетичні алгоритми. Моделі генетичних алгоритмів		13	1		12		15	24	1		3		20	
Тема 3. Нечітка логіка. Дослідження нечітких множин.		2	2				15	20					20	
Тема 4. Задачі регресії, класифікації та прогнозування		13	1		12		15	24	1		3		20	
Тема 5. Бази знань. Особливості створення бази знань для об'єктів аграрного спрямування		14	2		12		15	28	2		6		20	
Разом за змістовим модулем 2	104		8		36		70	106	4		12		90	
Усього годин	210		15		60		135	210	8		24		178	

2. Теми лекцій

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Інтелектуалізація систем автоматизації як метод підвищення енергоефективності виробництва. Характеристики та основні властивості нейронних мереж	1
2	Навчання та перенавчання нейронних мереж.	2
3	Перцептрони. Алгоритми навчання й використання гібридних мереж.	1
4	Аналіз даних.	2
5	Нейронні мережі в системах управління	1
6	Тема 1. Властивості мереж Петрі і задачі їхнього аналізу. Класифікація нечітких мереж Петрі	2
7	Тема 2. Генетичні алгоритми. Моделі генетичних алгоритмів	1
8	Тема 3. Нечітка логіка. Дослідження нечітких множин.	2
9	Тема 4. Задачі регресії, класифікації та прогнозування	1
10	Тема 5. Бази знань. Особливості створення бази знань для об'єктів аграрного спрямування	2

3. Теми лабораторних (практичних, семінарських) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Ідентифікація статичних лінійних об'єктів за допомогою нейронних мереж на прикладі об'єкта досліджень дисертаційної роботи	12
2	Ідентифікація статичних нелінійних об'єктів за допомогою нейронних мереж на прикладі об'єкта досліджень дисертаційної роботи	12
3	Ідентифікація динамічних об'єктів за допомогою нейронних мереж на прикладі об'єкта досліджень дисертаційної роботи	12
4	Створення і навчання нейрорегуляторів та їх порівняння із лінійними регуляторами	12
5	Проектування бази знань для підтримки прийняття керуючих рішень при управлінні біотехнічними об'єктами	12

4. Теми самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Розробка архітектури та навчання декількох нейронних мереж, аналіз та порівняння створених нейронних мереж та вибір кращої (на прикладі системи прогнозування температури в теплиці).	30
2	Побудова експертної системи керування (на прикладі технологічного процесу сушки зерна).	30
3	Застосування fuzzy- систем для управління біотехнічними об'єктами. Дослідження нечітких множин та нечітких нейронних мереж	35
4	Бази знань. Особливості створення бази знань для об'єктів аграрного спрямування. Створення експертної системи на прикладі об'єкта дисертаційних досліджень.	40
	Разом	135

5. Засоби діагностики результатів навчання:

- екзамен;
- модульні тести;
- захист лабораторних робіт.

6. Методи навчання:

- словесний метод (лекція, дискусія, співбесіда тощо);
- практичний метод (лабораторні заняття);
- наочний метод (метод ілюстрацій, метод демонстрацій);
- робота з навчально-методичною літературою (конспектування, тезування).

7. Методи оцінювання.

- екзамен;
- усне або письмове опитування;
- модульне тестування;
- командні проєкти;
- захист лабораторних робіт;
- презентації та виступи на наукових заходах.

8. Оцінювання результатів навчання.

Оцінювання знань здобувача вищої освіти відбувається за 100-бальною шкалою і переводиться в національну оцінку згідно чинного «Положення про екзамени та заліки у НУБіП України»

8.1 Розподіл балів за видами навчальної діяльності

Вид навчальної діяльності	Результати навчання	Оцінювання
Модуль 1.		
Лр1 Ідентифікація статичних лінійних об'єктів за допомогою нейронних мереж на прикладі об'єкта досліджень дисертаційної роботи	ПРН1. Мати передові концептуальні та методологічні знання з автоматизації, комп'ютерно-інтегрованих технологій, робототехніки та з дотичних міждисциплінарних напрямів, розуміти методологію наукових досліджень. Уміти застосовувати їх у власних дослідженнях, скерованих на отримання нових знань та/або здійснення інновацій, та у викладацькій практиці.	20
Лр2 Ідентифікація статичних нелінійних об'єктів за допомогою нейронних мереж на прикладі об'єкта досліджень дисертаційної роботи	ПРН3. Розробляти та досліджувати концептуальні, математичні і комп'ютерні моделі об'єктів і процесів автоматизації, ефективно використовувати їх для отримання нових знань та/або створення інноваційних розробок у сфері автоматизації, комп'ютерно-інтегрованих технологій та робототехніки та дотичних міждисциплінарних напрямках.	20
Ср1 Розробка архітектури та навчання декількох нейронних мереж, аналіз та порівняння створених нейронних мереж та вибір кращої (на прикладі системи прогнозування температури в теплиці).		20
Ср2 Побудова експертної системи керування (на прикладі технологічного процесу сушки зерна).		20
Модульна контрольна робота 1.		20
Всього за модулем 1		100

Модуль 2.		
Лр3 Ідентифікація динамічних об'єктів за допомогою нейронних мереж на прикладі об'єкта досліджень дисертаційної роботи	ПРН4. Планувати і виконувати експериментальні та/або теоретичні дослідження систем автоматизації, комп'ютерно-інтегрованих комплексів, робототехнічних систем та їх складових з використанням сучасних методів дослідження, технічних та програмних засобів та з дотриманням норм академічної і професійної етики. Формулювати і перевіряти гіпотези; використовувати для обґрунтування висновків результати теоретичного аналізу, експериментальних досліджень і математичного та/або комп'ютерного моделювання, наявні літературні дані.	20
Лр4 Створення і навчання нейрорегуляторів та їх порівняння із лінійними регуляторами		20
Лр5 Проектування бази знань для підтримки прийняття керуючих рішень при управлінні біотехнічними об'єктами		20
Ср3 Застосування fuzzy- систем для управління біотехнічними об'єктами. Дослідження нечітких множин та нечітких нейронних мереж		20
Ср4 Бази знань. Особливості створення бази знань для об'єктів аграрного спрямування. Створення експертної системи на прикладі об'єкта дисертаційних досліджень.	ПРН5. Розробляти та реалізовувати наукові та/або інноваційні інженерні проекти в галузі автоматизації, комп'ютерно-інтегрованих технологій та робототехніки, які дають змогу переосмислити наявне та створити нове цілісне знання та/або професійну практику з врахуванням економічних, правових, соціальних та екологічних аспектів. Забезпечувати захист інтелектуальної власності. ПРН6. Розробляти і застосовувати сучасні методи аналізу, синтезу, проектування та дослідження систем автоматизації, комп'ютерно-інтегрованих технологій, їх програмних та апаратних компонентів	10
Модульна контрольна робота 2.		10
Всього за модулем 2		100
Навчальна робота	$(M1 + M2)/2 * 0,7 \leq 70$	
Екзамен/залік	30	
Всього за курс	$(\text{Навчальна робота} + \text{екзамен}) \leq 100$	
Курсовий проект/робота (за наявності)	-	100

8.1. Шкала оцінювання знань здобувача вищої освіти

Рейтинг здобувача вищої освіти, бали	Оцінка за національною системою (екзамени/заліки)
90-100	відмінно
74-89	добре
60-73	задовільно
0-59	незадовільно

8.2. Політика оцінювання

Політика щодо дедлайнів та перескладання	Роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку. Перескладання модулів відбувається із дозволу лектора за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний).
Політика щодо академічної доброчесності	Списування під час контрольних робіт та екзаменів заборонені (в т.ч. із використанням мобільних девайсів).
Політика щодо відвідування	Відвідування занять є обов'язковим. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, міжнародне стажування) навчання може відбуватись індивідуально (в он-лайн формі за погодженням із деканом факультету)

9. Навчально-методичне забезпечення

- електронний навчальний курс навчальної дисципліни (на навчальному порталі НУБіП України eLearn – <https://elearn.nubip.edu.ua/course/view.php?id=454>);
- конспект лекцій та їх презентації (в електронному вигляді);
- методичні матеріали щодо вивчення навчальної дисципліни для здобувачів вищої освіти денної (вечірньої) та заочної форм здобуття вищої освіти.

9. Рекомендовані джерела інформації

Основна література

1. Структурна лінгвістика в теорії та практиці: навч. посібник / Є. В. Купріянов, Н. С. Угольнікова, О. М. Юрченко; Нац. техн. ун-т “Харків. політехн. ін-т”. – Харків: НТУ “ХПІ”, 2024. – 256 с.
2. Industrial automation systems and integration. Key technical and economic indicators (KPIs) for managing production operations. ISO 22400-2: URL: <http://files.stroyinf.ru/Data/637/63776.pdf>
3. Arena P., Fortuna L., Muscato G., Xibilia M. Neural Networks in Multidimensional Domains. Fundamentals and New Trends in Modelling and Control. (Lecture Notes in Control and Information Sciences).
4. Лисенко В. П., Заєць Н. А. Інтелектуалізація систем автоматизації сучасних об'єктів аграрного спрямування. Курс лекцій. – К.: НУБІП, 2025. 94 с.
5. Лукін В.С., Теплюк В.М., Григораши В.В. Особливості моделювання та ідентифікації об'єктів аграрного спрямування: Навчальний посібник для підготовки аспірантів за спеціальністю G7 Автоматизація, комп'ютерно-інтегровані технології та робототехніка – Київ: ТОВ «ЦП «Компринт», 2025. 355 с.

Додаткова література

1. Сізова Н. Д. Інтелектуальні управляючі системи і технології : конспект лекцій для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти денної, заочної і дистанційної форм навчання / Н. Д. Сізова ; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2024.– 65 с.
2. Терейковський І. А. Штучні нейронні мережі : базові положення / І. А. Терейковський, Д. А. Бушуєв, Л. О. Терейковська. – Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2022. – 123 с.
3. Навчальний посібник за лекціями з дисципліни «Інтелектуальні

транспортні системи» для здобувачів вищої освіти зі спеціальності 174 Автоматизація, комп'ютерно-інтегровані технології та робототехніка. Освітня програма «Інтелектуальні комп'ютерні системи управління» / Укл.: Вичужанін В.В., Вичужанін О.В. Одеса, 2025. 135 с.

4. Вдовиченко І.Н., Хоцкіна В.Б., Інтелектуальні системи: Навчальний посібник. – Кривий Ріг: Державний університет, економіки і технологій, 2023. –187 с.

5. Разработка SCADA-системы на верхнем уровне АСУТП. Режим доступа: <http://datasolution.ru/razrabotka-scada-sistemy-na-verhnem-urovne-asutp>.

6. Mini S. Thomas. Power System SCADA and Smart Grids / Mini S. Thomas, John Douglas McDonald. – CRC Press. – 335 p. – Режим доступа: <https://www.amazon.com/Power-System-SCADA-Smart-Grids/dp/148222674X>

7. Інформаційні системи в АСУ ТП. – Режим доступа: http://web.kpi.kharkov.ua/auts/wp-content/uploads/sites/67/2017/02/PLCCS_Dudnik_posobie_IS_ASUTP.pdf

Інформаційні ресурси

1. <https://elearn.nubip.edu.ua/course/view.php?id=454>
2. <https://wikipedia.org>
3. <https://victoria.lviv.ua>
4. <https://dl.sumdu.edu.ua>
5. <https://users.kpi.kharkov.ua>
6. <http://www.victoria.lviv.ua/html/oio/html/theme5.htm>
7. http://om.univ.kiev.ua/users_upload/15/upload/file/pr_lecture_10.pdf
8. <https://www.youtube.com/watch?v=Kdx268WczxI>
9. OEE as a financial KPI. Сайт ABB GROUP. URL: <https://new.abb.com/cpm/production-optimization/oeo-overall-equipment-effectiveness/oeo-as-a-financial-kpi>